

Megkapta a színészet is a magáét. 26 % jegyadót vetettek ki a kisebbségi színházakra. A román cenzor törölte Tartuffe következő sorait :

Csúfság valóban és botrány, látni,
mint ver
Tanyát e háznál egy sehonnai
Koldus, kinek, hogy jött, csizmája
sem volt

S egész ruhája két garast sem ért :
Felkápjon úgy, hogy ki és mi ő feledje,
Korholva mindent a gazdát játssza itt.

Betiltották Coriolanust, Julius Cézárt, a Sasfiókot. Ezek forradalmi darabok, Fedora pedig egy egyetemi tanár nézete szerint nihilista darab.

Sajátságos dolgokat tud egy-egy román egyetemi tanár. Ghibu Onisifor bebizonyítja, hogy nem a római az igazi egyetemes egyház, hanem a keleti. Éddig rendben van a dolog, hiszen Ghibu úr, ha ezt fordítva hinné, maga is római katolikussá lenne talán. Ő azonban eképen folytatja gondolatmenetét : Romániában egy hatalmas egyházi központot kell szervezni. *Az egész kereszténység számára román patriarhatust kell alapítani, ez alatt egyesüljön az orthodox román nyáj s az egész egyetemes keresztény egyház.* Szász Zsombor is úgy ismeri a római pápát, hogy az nehezen lesz kapható erre a megoldásra és mindjárt közli is Ghibunak erre az esetre fenntartott fenyegetését. *«Ha Róma nem bírja megérteni nemes gesztusunkat s ajánlatunk fontosságát, ha Róma megtagadja, hogy mindent megtegyen, ami minket odasegít, hogy ismét elfoglaljuk az egyetemes egyházban azt a helyet, amely igazi keresztény szellemünkénél, történelmi tradícióinknál (persze Romulus s atöbbi) jelen helyzetünkénél (csak a minap vertek le két nagy hatalmat) s jövőbeli hivatásunknál fogva (Ghibu nyilván azt hiszi, hogy Románia Erdély és Besszarabia után Európát is elnyeli) megillet»,* akkor kényszeríteni fogják a romániai görögkatholikusokat a keleti egyházba való visszatérésre.

Ezt az utóbbit már nem lehet tréfának tekinteni. A görögkatholikus egyház hívei túlnyomó részben románok és mégis hatósági üldözésben van részük. Eseteket sorol föl Szász, mikor a romániai agrár törvény megsértésével megtagadták föld kiutalását görögkatholikus templom és iskola céljára, tiszta görögkatholikus községben (természetesen a magyar egyházakkal szem-

ben sokkal több ilyen esetet tud felsorolni), viszont ugyanabban a községben az egyetlen hívőt sem számláló görögkeleti egyház telket kapott ezután építendő templom céljára. Sőt Szász több esetet ad elő, amikor *hatósági fedezettel koboztak el görögkatholikus templomokat* a görögkeleti egyház részére, a görögkatholikus egyházi hatóságok tiltakozása dacára. Törvényt alkottak, mely szerint az *áttérő faluval együtt az egyházi vagyon is görögkeleti egyházi tulajdonba mehet.*

Beszámol a könyv a földreformról is. Erdélyben az 1913 előtti árakat vették alapul kártérítés szempontjából — de nem aranyértékben, hanem névértékben — a régi Románia területén a háború utáni árakat. Beszámol a közélet jelenségeiről. Valóban impozáns tömeg hivatalos sikksasztást mutat ki. Megdöbbentő a bírói létszám csökkentése, ami a XVI. századbéli parasztvármegyére emlékeztető békebíróóság szervezésére kényszerítette a kisebbségeket, melyeknek fejlett gazdasági élete nem bírta el a jogbizonytalanságot. Beszámol a «választásokról», a hivatalok leleményességéről a kisebbségek üldözése terén.

Szász Zsombor áttekinthetően csoportosította anyagát, bizonyítékait jegyzetekben közli, adatai minden magyar embert fájdalmasan érdekelnek. Hiszük, hogy könyvének angol kiadása meg fogja tenni külföldön a kívánt hatást. Gaál Sándor.

Egy hasznos folyóirat. Meillet, a nagy francia nyelvész, egy a háború alatt megjelent és ítéleteiben sok helyen épen ezért elfogult könyvében a magyar tudományos eredményeket eleve elveszettnek jelentette ki, mert hiszen az ismeretlen nyelv miatt nem szerezhethet róluk tudomást az európai művelt közvélemény, de még a szakemberek sem. Ez, sajnos, igaz és annál örvendetesebbek az olyan törekvések, amelyek egy nagy nyugati nyelv segítségével iparkodnak itthoni munkálkodásokat közkinccsé tenni. Ezt a feladatot végzi már ötödik éve nagy hozzáértéssel és sikerrel a Párizsban, előkelő kiadónál megjelenő «Revue des Études Hongroises et Finno-ougriennes». Szerkesztői, Eckhardt Sándor és Baranyai Zoltán, a magyar-francia kultúrkapcsolatokra épen úgy, mint a speciális magyar nyelvészeti és történeti kérdésekre kiterjeszkedő, szigorúan tudományos értékű cikkekkal

szolgálják az ismertetés, felvilágosítás, értékbemutató ma annyira fontos munkáját. A költemények súlya a legjobb bizonyíték a magyarság szellemi fölénye mellett és a maga csendességében a leghatásosabb propaganda.

Néha egész közvetlenül alkalom nyílik a folyóiratokban ellenségeink tételeinek cáfolatára. Így az utolsó január-júniusi szám érdekes tartalmából (amelyben többek között Eckhardt Ferenc magyar történetáttekintése régen érzett égető hiányt pótol; Sayous elavult munkáján kívül francia ember seholsem tájékozódhatott mostanáig a magyar történelemről!) kiemelkedik aktuális fontosságával és további jelentőségével egy részletes, alapos, kitűnő bírálat Milita Constantinescu nevű román író könyvéről: «Földbirtokfejlődés és agrárreform Romániában.» Constantinescu az erdélyi oláhok történetét vázolja, kezdve a jólismert római legendán, folytatva a magyar hódítókat, román elnyomottakat, kegyetlen magyar urak és nyomorgó oláh parasztság szembe-állításán. A jobbágylázadások természetesen a román nemzetiség szabadulási törekvéseit jelentik az ő beállításában és Erdély történetének fénypontját Mihály vajda rövid rabluralma. A bíráló objektív érveléssel, felsorakoztatott adatokkal mutatja ki a könyv szerzőjének sorozatos tévedéseit és ferdtéseit. A nyelvtudományi eredményei alapján megdönti a dáciai latin eredet romantikus képzetét, aminek még a románok számára sincs tudományos alapja. Rámutat, hogy a feudális berendeződés és a jobbágyság időnként szomorú helyzete az általános gazdasági fejlődés eredménye volt, hátrányait a magyar parasztság is érezte, előnyeit pedig éppen Erdélyben az oláhok, akik Romániából az ottani hihetetlenül súlyos nyomorúságukból szívesen jöttek át ide, enyhébb, kedvezőbb körülmények közé. (A bojárok sokkal kegyetlenebbek voltak embereikkel szemben, mint a magyar földesurak.) A jobbágylázadásokból a magyarság is kivette részét, sőt a vezetőszerepet játszotta bennük. Nemzetiségi elnyomást és felszabadulási törekvéseket keresni a múltban annál inkább is téves, mert hiszen a nemzeti-ségi probléma maga aránylag friss keletű. Constantinescu gyenge érvei után dokumentumokra hivatkozik, amelyek azonban értelmetlen hamisítványoknak bizonyulnak.

A francia tudós, aki e kritikát ol-

vassa, képet alkothat magának a román tudományos módszerekről és esz-közökről és megismeri hazug értékét azoknak a román «igazságoknak», amelyeknek egy ország esett áldozatul. *h. g.*

Verseskötetek. (Molnár Endre: Költemények, Kováts Sándor: Vigasztaló földi útra, Virágh Ferenc: Tiszta szó kell, Jakab Géza: Álmodik a gyopár, Csapó András: Fény a hegyek alól.)

Molnár Endre költeményei egyszerűek, közvetlenek: szinte petőfies érzük. Stílusban és hangban nem éreztetik a huszadik századot, tartalmában azonban annál inkább. Molnár az új Pató Pálokról s az elveszett Erdélyről énekel. A gyászos, magyar magyar ravatalt látja, mindig, mindenben. Nem nagyigényű (nincs programhirdető előszó vagy vers a kötet élén), de tiszta, mély érzés száll minden sorából. Egy népballadaifüi költeményén kívül (*Rózsahullás*) két megkapóan egyszerű, szinte tudatosan a próza felé tendáló költeményét említjük meg: *Odahaza és Románc*.

Kováts Sándor még Ady nyomdokain jár. Költeményeit találóan nevezi zilált-hajú leányoknak. Lírája kemény, komorló gondolatköltészet; érzelmei mélyről fakadnak, de mire formát öltenek, elvesztik üdességüket. A könnyedség és frissesség nem adatott meg neki. Töprengő, nehézszavú, hebbelszerű. Valami tragikus árnyék borul verseire.

Jakab Géza sokoldalúsága meglepő. Finomságra törekvő «virágénekei» képezhetnék lírájának egyik pólusát s gondolati költeményei lehetnének a másik «ellensarki vég». Változatos formái, hangulatgazdagsága és színező ereje kiemelik az újabb nemzedék átlagterméséből. Verskötete ígért a jövőre. Alig akad kiforlatlanul ható verse; zeneisége sem téved el az értelem mellől, csak belső formája árul el néha ziláltságot, ami nem egy esetben nyelv-virtuózkodásának eredménye.

Csapó András a bányász-sorsot megörökítő verseiben találja meg leginkább a maga hangját. Keresetlen, őszinte, de hajlik a hőbeszédűsége s formaérzékre még fejletlen. *Árvay János.*

Ady-magyarázók. (Dr. Nagy Sándor: *Ady költészete*. 1927.). Kevés alakja van irodalmi életünknek, mely a vitáknak mennyiségben és minőségben oly értékes sorát idézte volna fel, mint Ady Endre. Nem szabad e tollharcolkat a Petőfi-korabeliekkel azonosítani,